

V Ljubljani, 15. aprila 1919.

SVOBODA

DRUŽINSKI LIST.

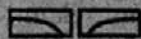

VSEBINA:

1. Pavel Golia: Iz cikla: „Pisma domovini“. — 2. Pavel Golia: Vrtee Jelene Petróvne. — 3. Henry Barbusse — Anton Debeljak: Ogenj. (Odlomek.) — 4. Leonid Andrejev — Jože Vidmar: Marseljeza. — 5. Igo Gruden: Pred nevihto. — 6. Filip Uratnik: Temeljni nauki o socializmu. — 7. Vera Keslerjeva: Rdeči nagelj. — 8. Fran Albrecht: Mladi Jure. (Dalje.) — 9. Dr. Matija Ambrožič: Rahitis. — 10. Marko Studen: Iz „Bojnih ritmov“. — 11. Anatol France — K. D.: Župnikova reseda. — 12. Pregled.

Letnik I.

Štev. 4.

Last in založba delavskega izobraževalnega društva „Svoboda“.

Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.

„Svoboda“, družinski list, je glasilo delavskega izobraževalnega društva „Svobode“ v Ljubljani.

Izhaja dne 15. vsakega meseca.

Naročnina znaša letno 12 K. Člani društva dobe list brezplačno.

Upravišтво lista je v Ljubljani Šelenburgova ulica št. 6/II, kamor naj se pošilja naročnino. Sprejema se tudi oglase, katerim se določi cena po dogovoru.

Uredništvo lista je: Fr. Albrecht, Ljubljana, Marije Terezije cesta št. 1/II, kamor naj se pošiljajo vsi rokopisi.

Navodila podružnicam:

Pristopnina k „Svobodi“ znaša 50 h. Podružnice dobe do 1. februarja posebne pristopne izjave, ki jih mora vsak pristopivši član izpolniti, podružnice pa jih potem s pristopnino vred pri mesečnem obračunu pošljejo v Ljubljano.

Članarina znaša K 1.—. 10 h ostane podružnici, 90 h pa je poslati v Ljubljano. Zato pa dobe člani društveni družinski list zastoj.

Članarino naj se pobere vsak mesec obenem z oddajo družinskega lista in sicer za naprej, ker zaostalim ali nerednim članom ne bomo oddajali lista.

Obračun je poslati redno do 15. vsakega meseca tajništvu delavskega izobraževalnega društva „Svobode“ v Ljubljani, Šelenburgova ulica št. 6, II. nadstropje.

Denar pa je pošiljati pod naslovom: Konzumno društvo za Ljubljano in okolico (K. Rakovec), Ljubljana, — Sp. Šiška, Kolodvorska ulica 56.

Podružnice naj po možnosti ustanavljajo knjižnice, čitalnice, vrše predavanja, sestanke, izlete itd. Ustanavljajo naj pevske, godbene, dramatične, telovadne in druge odseke. Sploh naj skrbé za izobrazbo svojih članov ter goje pošteno, trezno družabno življenje. Društvene prostore naj si poiščejo v zasebnih prostorih, da člani niso primorani posedati v gostilnah ter zapravljati denar. Za vsa pojasnila se je obračati na tajništvo „Svobode“. Želje glede predavanj je sporočiti vsaj 14 dni pred predavanjem.

Tajništvo „Svobode“ opozarja vse podružnice, da je prve in druge številke družinskega lista nekaj več natisnjene. To zato, da lahko vsakemu novo pristopivšemu članu ponudijo tudi prvo in drugo številko, seveda morajo pobrati članarino tudi za januar in februar nazaj. — Obračune za januar in februar rabimo nujno; poslati jih je tedaj **takoj** tajništvu.

Redno do 10. vsakega meseca naj pošiljajo podružnice kratka poročila o svojih priredbah in o svojem društvenem delovanju tajništvu „Svobode“ v Ljubljani, Šelenburgova ulica 6/II.

Odgovorni urednik Fran Albrecht.

PAVEL GOLIA:

Iz cikla: „Pisma Domovini“.

Sredi ohole tolpe domovin
velikih je izmerjal Tvojo malost,
zamaknjen v Tvojo starodavno žalost,
ponižani, preganjani Tvoj sin.

In glej, oslepujoči blesk tujin
je le podčrtal Tvojo zaostalost.
A tuja velegibelj in propalost?
Ni širila Ti stisnjenih dolin.

Le veletuga je odprla dveri
v svetišče Pravde izven ljudskih mej
i Tebi, v krvi prerojeni hčeri — — —

In glas višav je kriknil: Brat, ne šteje
ne dni, ne juter, temveč v živi veri
po poti idi trnjevi — naprej!

PAVEL GOLIA:

Vrtec Jelene Petróvne.

Postalo je hladno in dolgčas odkar
Jelene Petróvne
lahné, basnoslovne
nožice odskakljale so, najti si par.

Zamišljena lica poslednjih krizantem
so tiho zvenela,
poslednja bučela
zapustila je vrt, opustošen in nem.

I Jeleni Petróvni prišla bo jesen.
In bleda bo žena
tako zapuščena,
tako bo samotna, kot vrtec je njen.

Ogenj.

(Odlomek.)

Paradis in jaz se zbudiva in se spogledava; vsega se polagoma zopet zaveva. Znova se pogrezneva v življenje, in v dan, kakor v zle sanje. Pred najinimi očmi se vnovič pojavi razdejana ravnina, zabrisani grički štrlé iz jeklene poljane in postajajo vidni; mestoma je ravnica zarjavela in vodene črte ter vlažne plošče se blesté — v tej brezbrežnosti leže tu pa tam slično razmetani groblji uničena telesa, sopeča ali gnijoča.

Paradis mi pravi:

— To je vojna.

— Zares, to je vojna, ponovi z odsotnim glasom. D drugega nič.

Razumem, kaj hoče reči:

»Več kakor napadi, ki so podobni paradam, več nego vidne bitke, ki se raztezajo nalik oriplamom, še več ko naporni bližinski boj, pri katerem se vreščeč ugrevaš, več nego vse to je sedanja vojna: to je grozovito, nadprirodno upehanje, voda do trebuha, in blato, in nesnaga, in navadno govno. Povrhu strohneli obrazi, raztrgana trupla in mrtveci, ki ne nalikujejo več mrličem in plavajo po požrešni zemlji. To je vojna, ona neskončna, enolična beda, prekinjena z divjimi žaloigrami; ne pa bajonet, ki se leskeče liki srebro, a tudi ne petelinji klic trobente v solnčnem svitu!«

Paradis je premišljal tako resno o tem, da je prežvekoval neki spomin in mrmraje govoril:

— Ali še več, ženska v mestu, kjer smo bili pred kratkim, kako je gobezdala o naskoku, da so ji kar sline škrofile, ko je dejala: »Lep pogled mora biti to!...«

Lovec, ki je ležal na trebuhu, ploščat ko plašč, je dvignil glavo iz sence, ki ga je zakrivala, in zavpil:

— Lep! Ha! Figo! — to je čisto tako, kakor če bi krava rekla: »Lepo je videti čredo volov, ki jih ženejo v mesnico!«

In zamazana usta njegovega živalsko-mrtvaškega obličja so pljunila greza.

— Če pravijo, da je potrebno, naj že bo, je godrnjal s čudno presekanim, raztrganim in cunjavim glasom. Ampak lepo! Ha! Strela nebeska. Upiral se je tej misli. Potem pa je dodal hrupno:

— S takimi traparijami nas pitajo do smrti in nas imajo za osle do krvi!

Tedaj je ponovno bruhnil; toda napor, ki ga je storil, mu je vzel zadnjo moč in omahnil je vznav v svojo kalužno kopel ter položil glavo v lastni izbljuvek.

Marseljeza.

Bil je prava, prava ničla: zajčja duša in nesramna potrpežljivost vprežne živine. Ko ga je vrgla usoda zasmehljivo in zlobno v naše črne vrste, smo se smejali, kakor blazni. Usoda se pač rada zmoti tako grdo. On pa je, seveda, jokal. Še nikdar nisem videl v življenju človeka, ki bi se tako obilno solzil, in bi mu tekle solze tako radodarno — iz oči, iz nosa, iz ust. Kakor goba, prepojena z vodo, če jo izžmeš v dlani. Tudi v naših vrstah sem videl može, ki so plakali, toda njihove solze so bile — ogenj, ki so se ga bale divje zveri. Od teh moških solz se je postaral obraz, oči pa so se pomladile: kakor lava, izrvana iz razbeljenih nedrij zemlje, so izžigale neizbrisne sledove in pokopavale pod seboj cela mesta ničevih želj in malenkostnih skrbi. Če pa je jokal ta, mu je postal samo nasek rdeč, in robec se mu je zmočil. Najbrže ga je potem sušil na vrvici, ker odkod bi sicer imel toliko robcev.

In v pregnanstvu se je ves čas vlačil k predstojnikom, k vsem predstojnikom, kar jih je bilo, in kar se jih je mogel spomniti. Klanjal se je, plakal, zaklinjal, da je nedolžen, prosil usmiljenja za svojo mladost, obljubljal, da vse življenje ne odpre drugače ust, razun za prošnje in slavo-speve. In oni so se mu smejali, kakor mi, in ga imenovali: »mala nesrečna svinja,« in klicali so ga:

— Ej, ti, mala svinja!

In pokorno je tekel na klic: vsakopot je mislil, da mu naznanijo vest o vrnitvi v domovino; oni pa so se samo šalili. Vedeli so kot mi, da je nedolžen, toda z njegovimi mukami so hoteli oplašiti druge majhne svinje — kot da niso še dovolj bojazljive!

Tudi k nam je prihajal včasih, prignal ga je živalski strah pred samotom; toda naši obrazi so bili surovi in zaprti, in on je marljivo iskal ključa. Včasih se je spozabil in nas imenoval »mili tovariši in prijatelji«, mi pa smo zmajali z glavami in mu dejali:

— Pazi, da te ne slišijo!

In predrznil se je pogledati na vrata, ta mala svinja. No, ali smo mogli ostati resni! In krohotali smo se z glasovi, ki so zveneli nenaravno v smehu, on pa se je opogumil in se potolažil; sedel je bližje k nam in plakal in pripovedoval o svojih ljubljenih knjižicah, ki so ostale na mizi, o svoji mami in bratcih, o katerih se sedaj ne ve ničesar, — ali so živi, ali so umrli od strahu in žalosti.

Na vsezadnje smo ga vrgli ven.

Ko se je začelo stradanje, ga je prevzela groza. Tako rad je jedel, uboga svinja, in zelo se je bal predstojnikov, in zelo se je bal milih tovarišev. Zgubljen je brodil med nami in si pogostoma otiral z robcem čelo, kjer mu je izstopilo nekaj: — solze ali pôt. In neodločno me je vprašal:

— Kaj mislite dolgo stradati?

— Dolgo, — sem mu odgovoril surovo.

— A skrivaj ne boste jedli ničesar?

— Mamice nam bodo pošiljale slaščic, — sem mu resno pritrdil.

Nezaupno me je pogledal, zmajal z glavo, vzdihnil in odšel. Drugega dne pa je izjavil ves zelen od strahu, kakor papagaj:

— Mili tovariši! Tudi jaz bom stradal z vami.

In splošen odgovor mu je bil:

— Stradaj sam.

In stradal je. Nismo verjeli, kakor ne verjamete vi, mislili smo, da zavžije kaj na skrivaj, in prav tako so mislili pazniki. In ko je proti koncu stradanja zbolel na trebušnem legarju, smo samo skomignili z rameni: »uboga, mala svinja!« In eden med nami, oni, ki se ni nikdar smejal, je mrko dejal:

— Naš tovariš je. Pojdimo k njemu.

Bledlo se mu je in te brezvezne blodnje so bile uboge, kakor vse njegovo življenje. Govoril je osvojih ljubljenih knjižicah, o mamici in bratih; prosil je slaščic in se zaklinjal, da je nedolžen, ter prosil odpuščanja. In domovino je klical, zval je milo Francijo, — o bodi proketo slabo človeško srce! Duše nam je trgal s tem krikom: »Mila Francija!«

Vsi smo bili v oddelku, ko je umiral. Pred smrtjo se je zopet zavedel in je tiho ležal, tako majčken, slab, in tiho smo stali mi, njegovi tovariši. In vsi do poslednjega smo slišali, kako je rekel:

— Ko umrjem, pojte nad menoj »Marseljezo«.

In prvič se je zgodilo tedaj, da so bile njegove oči suhe, mi — mi pa smo jokali, jokali vsi do poslednjega, in naše solze so gorele kakor ogenj, ki se ga boje divje zveri.

Umrli je in peli smo nad njim »Marseljezo.« Z mladimi in močnimi glasovi smo peli veliko pesem svobode, in grozno nas je spremljal ocean in nesel na hrbtih svojih valov v Francijo, blede grozo in krvavo-rdečo nado. In za vedno je postal naše bandero — ta ničla s telesom zajca in vprežne živine in z veliko dušo človeka. Na kolena pred njim, tovariši in prijatelji!

Peli smo. V nas so gledale puške, zlokobno so ropotali njih mehanizmi in ostra žela bajonetov so grozeče štrlela k našim srcem, — in vedno bolj glasno, vedno bolj radostno je zvenela pesem; v nežnih rokah bojevnikov se je tiho majala črna krsta.

Peli smo »Marseljezo«!

IGO GRUDEN:

Pred nevihto.

Brez zvezd nebó je, duša brez pokoja,
kot plah golob srcé se v prsih stiska,
zatégnjeno po polju veter piska,
a zdi se mi, da je le tožba tvoja.

Li spiš, li bdiš — kje zdaj si, ljuba moja?
O, da vsaj fant na polju kje zavriska,
v obzorju temnem vsaj enkrat zabliska, —
o, strah me samega je brez pokoja.

Polnoč molči . . . in nič se, nič ne gane:
li vso zemljo valovje mračno krije? —
še veter glóblje skril se je v poljane.

Kot glas zvoná, ki izpod vode vpije
zatêgnjen v noč od groze nepoznane,
z zvonika ura polnoči odbije.

FILIP URATNIK:

Temeljni nauki o socijalizmu.

I. Bistvo.

Socijalizem je gibanje, ki se bori v moderni meščanski družbi za gospodarsko enakopravnost.

Bili bi krivični, ako bi trdili, da pred socijalizmom ni bilo na svetu podobnih stremeljenj. Svet je poznal taka stremljenja vedno. Zakaj ona so izraz nagona po samoohranitvi npravnega čustvovanja človeštva. Zato smo podčrtali besede v moderni meščanski družbi. Ta družba ima svoje posebnosti, zato se izraža v njej tudi boj za naravne ideale na poseben način. Duh časa sili duhove, ki se zbirajo okrog teh načel v eno veliko smer, ki ji pravimo socijalizem.

To, kar imenujemo moderna doba, je novo razdobje v zgodovini človeštva. In sicer razdobje, ki nosi na sebi vse značilne črte velike prehodne dobe. Nje nestalen značaj prihaja odtod, da se podirajo stara oporišča npravnih stremeljenj. Vsled tega v tej moderni družbi ni več pravega ravnotežja med npravnimi in samopašnimi nagoni.

Slika srednjega veka je vse drugače zaokrožena in ustaljena. Grajski in podložni, tlačani in obzidano mesto, nad vsem pa mogočne cerkvene stavbe, dvigajoče se iz nič, ki so le solzna dolina v večnost: to vam je slika srednjega veka, veka, ki živi deloma še danes med nami.

Tudi ta čas pozna razbrzdano strast in nasilje. A poleg njih obvladuje duhove npravno čustvovanje, ki je trdno in živo. Ljudje greše, a vedo, da so grešili.

V to življenje posega revolucionarno novi vek in nova družba, ki je vzrasla iz mest in raste od tod na deželo.

Človeštvo je v dobi odkritja novih svetov, v dobi elektrike in pare, gospodarsko in duševno skokoma napredovalo. Meščanski duh ruši na gospodarskem in duševnem polju stari svet.

Vedno novi stroji in vedno nove iznajdbe silijo gospodarstvo na nova pota. Tudi znanost napreduje skokoma in je človeško obzorje silno razši-

mila. Oboje ruši vzporedno organizacije in postojanke, ki so v srednjeveski družbi ščitile gospodarsko šibkega in dvigale duševno šibkega k pro-rokom in duševnim voditeljem človeštva.

Tudi cerkev in krščanstvo, obe hrbtenici nraavnih stremljenj v dose-danji družbi, zgubljata v moderni družbi svoj pomen. Tako danes že povprečen inteligent ne veruje več, da je prišel nekoč Bog res v člo-veški podobi na goro Sinai in da je dal tamkaj svojih deset postav. Človek za prvi hip misli, da so te postave zato neresnične. Sedanji liberalni tok časa zasmehuje marsikaj, kar mora ostati tudi bodočim generacijam sveto.

Ledenomrzli in brezsrčni egoizem stopa na mesto krščanstva. Ta duševna in mišljenska smer mora spraviti svet iz tečajev. Posledice mo-rajó biti take, kot jih vidimo v grozni podrtiji, ki nas po svetovni vojski vsepóvsod obdaja. Proti temu se ponavlja divji odpor, ki čuti, da tako ne gre, in išče izhodov. To razpoloženje je podlaga za socializem. Povdariti pa moramo, da to še ni socializem. On ni samo odpor, ampak gibanje, ki kaže na nova pota in vstvarja nova oporišča za duševne in gospodarske interese ljudstva. Socializem ni prišel postav razdirat, ampak jo prihaja dopolnit.

Liberalizem in socializem sta nasprotji, nasprotji, ki delata s sred-stvi, ki jih je ustvarila moderna meščansko-kapitalistična družba. Kot taka stopata v politično in kulturno borbo.

Krščanstvo in socializem sta sorodni gibanji. Krščanstvo in cerkev ste naravni oporišči iz preteklosti in iz krajev, kjer branijo pretekli ve-kovi krčevito nekdanje postojanke. Socializem pa je analogno gibanje nove dobe in meščanske družbe. Pojavil se je socializem kot mezdno gi-banje. Nobenega dvoma pa ni, da sili logika idej od tukaj vedno globlje in da postaja socializem kulturno gibanje, ki nam je poklicano vstvariti nov svetovni nazor, v kojem bo prišla moderna doba do izgubljenega du-ševnega in gospodarskega ravnovesja.

Socialistu, ki se je v ta razvoj poglobil, se zdi krščanstvo kakor biser v zastareli posodi. Nevarnost je, da zavržejo ljudje biser, duha pra-vičnosti, ljubezni in človeškega dostojanstva, zato ker se jim posoda ne dopade, v koji se ta biser podaja. Ker je izginila vera v obliko, je v nevar-nosti vsebina. Zato gradimo socialisti za vsebino novo posodo. Posodo, v koji bo v stanu svet pare in elektrike, naš moderni svet, na novo spre-jeti staro in večno resnično vsebino.

V eni bistveni točki dopolnjuje socializem krščanstvo tudi stvarno. Krščanstvo povdarja premalo, da se je treba ustavljati zlu tudi s silo. Sam evangelij in nauk o ljubezni ni v stanu preobraziti sveta. Za pravice ljudstva je treba organizacije in boja. Sili je treba postaviti nasproti silo. Socializem ne obožava postave hlapčevsko kot dela to često pasivno kr-ščanstvo, ampak odgovarja tistim, ki se sklicujejo na pisano pravico: Je pravica, ki je ni najti nikjer zapisane, ki pa je vendar večja kot vsa pisana postava. S krepkim povdarjanjem tega nauka dopolnjuje socializem kr-ščanstvo. S tem bi označil bistvo socializma. V glavnem sili velika zgo-

dovinska gibanja duh časa v enotno smer. V čemur gredo mnenja narazen, to so postranske stvari in se ne dotikajo bistva. Tako je tudi tukaj.

Tudi to moti, da se taka gibanja ne dajo spraviti ostro v okvir določene organizacije. Socijalizem sili preko socijalističnih organizacij v nasprotne in vstvarja kompromisne stranke, tako da veljajo za nasprotnike socijalizma čisto besede, ki jih je stavil poganski učitelj Julijanu Apostati: Ali se zavedaš, da od tebe osovraženo krivo vero samo posnemaš?

II. Nauk o nadvrednosti.

V prejšnjem odstavku smo dejali, da ima moderna meščanska družba svoje posebnosti in da se mora v njej vsled tega tudi boj za нравne ideale na poseben način izražati. Človek izkorišča človeka v moderni dobi na poseben način. Včasih je bilo to izrabljanje vsakemu očitno in brez vsake maske. V naši dobi pa je to izrabljanje večinoma lepo prikrito, tako da je treba že ostrega očesa, da ne ostane neopaženo.

Ko so prihajali v naše kraje Turki, Huni in drugi divji narodi in jemali iz shramb in žitnic, ki so jih napolnili drugi, je bilo vsakemu jasno, da tiči v tem nasilje in izkoriščanje. Rop je bil vsakemu očiten, ker je bil neprikrit in direkten. Zato je izzval tudi hitro primeren odpor.

Poznejša nemška okupacija naših dežel ima že drug značaj. Doba, ki se z njo začne, ne pomenja za naše ljudstvo manjšega izkoriščanja, kakor prejšnja. A način tega izkoriščanja je drugačen. Tu se je postavil z enkratnim vojaškim nasiljem pravni red in podlaga, ki sta prinašala izkoriščevalcem sama od sebe tribute, tako da ni bilo treba rabiti vsakokrat vnovič sile.

Čisto je vstvaril nemški graščak podlago za tlako in desetino na čisto nekrvav in na videz nekrivičen način.

V davnih časih je bilo še dosti sveta, ki ga do takrat ni še nihče obdeloval. Ta svet so si graščaki in deželni knezi med seboj razdelili.

Ko se je pozneje prebivalstvo razmnožilo, je imelo premalo zemlje, ki bi bila še prosta. Zato je moralo prositi za zemljo graščaka, ki jo je imel še odveč. Ta jim jo je dal, zahteval pa je zato odškodnino, v obliki tlake in desetine.

To se zdi na prvi pogled tako naravno, da človek v tem niti krivice ne vidi. Tistim, ki bi očitali takemu plemiču izkoriščanje, bi ta odgovoril: Prej sem dobrotnik, kakor izkoriščevalec. Saj vendar nikogar ne silim, da mi služi. Ljudje prihajajo sami in sklepajo prostovoljno pogodbe z menoj in so mi hvaležni, da sem se jih usmilil.

To je res in ni res. Res je, da ljudje takega izkoriščanja ne vidijo lahko, da ga je treba takorekoč šele odkriti in da je zato posebno lahko in uspešno. Ni pa res, da bi to ne bilo izkoriščanje.

Vprašati se moramo, kdo je dal graščaku svoj čas pravico, da si je prilastil več zemlje, kakor jo more obdelovati. Odgovoriti si moramo, da nihče. Graščak si je zemljo osvojil, ker je imel moč in ker je stala vojaška sila za njim. Ljudje pa si tega niso bili v svesti. Svet je ostrmel,

ko je zapisal francoski filozof besede: lastnina je tatvina, — besede, ki so za to vrsto lastnine docela upravičene. S tem odkritjem se je odpor izkoriščanih in zatiranih na novo vzbudil in ojačil. Prišlo je do razrednih bojev med graščakom in med tistim slojem, ki se je razvil iz tlačanskih vrst do največje kulturne in gospodarske moči, to je meščanstvom. To je privedlo v večini kulturnih dežel do razlastitve veleposestev.

Vnovič in še hujše je ostrmel svet, ko je odkril socializem in njegov predbojevnik Karl Marx, da se vrši podobno prikrito izkoriščanje tudi v okrilju moderne meščanske družbe. Ta družba je govorila lahko o svobodi, enakosti, bratovstvu in ljubezni, da je površen opazovalec res mislil, da v tej družbi ni izkoriščanja in krivice in da prihaja vsa beda le odtod, ker primanjkuje revnemu delavnemu ljudstvu primerne pridnosti. Marx pa je dokazal, da ni tako in je razkril v takozvani teoriji o nadvrednosti, na kak način izkorišča moderna meščanska družba.

Ta nauk je podlaga za vse socialistično gospodarsko naziranje. In sicer trdna podlaga, ki jo skušajo razredna nasprotja in kriva filozofija zaman omajati. Nauk o nadvrednosti mora razumeti vsak, ki hoče biti socialist. Poglejmo si zato, kaj hoče Marx s to besedo povedati.

On pravi:

Bistven znak kapitalistične družbe je ta, da si danes ne prideluje nihče sam življenjskih potrebščin. Vedno delajo cele skupine ljudi, cele družbe skupaj. Te družbe si morajo skupno pridelano razdeliti. To pa se vrši na krivičen način, tako da dobi nekaj članov več, kot jim po njihovem delu pripada, drugi pa manj. Tisti, ki dobe nadnormalno velik delež, dobe, kakor se Marx izraža, preveliko vrednost, nadvrednost. Kar dobi ta preveč, pa moar dobiti drugi premalo. Tudi moderna družba pozna vsled tega rop in tlako, gospodstvo in suženjstvo, le da je vse lepo zakrito. Danes imenujemo desetino rento ali obresti.

Veliko je poskusov, ki naj bi dokazali, da je to Marxovo odkritje zmota. A tisti, ki to dokazujejo, se igrajo z izrazi in se oklepajo postranskih stvari, ne vidijo pa bistva. V bistvu je Marxovo odkritje neizpodbitna resnica. Kako si skupine to, kar so skupaj pridelale, dejansko delijo?

Vsak si poskuša vzeti od skupnega pridelka čim največ mogoče. V prvi vrsti je merodajno za razdelitev po tem takem razmerje moči. To vodi do razrednih bojev, ki jih je mogoče ustaliti in oblažiti le, ako najdemo za razdelitev tudi нравno merilo. V človeškem нравnem čuvstvanju je tako merilo. Naš človek pravi: »Kdor ne dela, naj ne je« in hoče s tem povedati, da se morajo deliti skupno pridelani sadovi po razmerju dela. To je merilo, ki ga socializem priporoča. Tako socializem s svojim odkritjem na eni strani razredne boje pospešuje, na drugi strani pa jih skuša na od njega priporočani нравni podlagi zopet izravnati.

Poglejmo si sedaj nekoliko podrobneje, kako je sploh mogoče, da vodi tekma moči tako lahko do navidez popolnoma protinaravnega razmerja pri razdelitvi skupaj pridelanih vrednot.

En primer sem pravzaprav že navedel, ko sem govoril o tlaki in desetini.

Vzemimo delavstvo, ki nima ne zemlje, ne orodja. Tako delavstvo bi moralo lakote poginiti, ako bi ne dobilo od veleposestnika zemlje, od podjetnika pa orodje. Ako vzamemo, da je lastninsko razmerje, ki daje zemljo in orodje, le nekaterim nedotakljivo in da sme storiti lastnik s temi stvarmi res, kar hoče, — je on gospodar ne samo čez zemljo, ampak tudi čez delavstvo, on more dati delavstvu od skupno pridelanega toliko kolikor hoče. Razdelitev se izvrši tako, da dobi delavec le toliko, da more živeti. Ves ostali del pridelka pa dobiva lastnik produktivnih sredstev in pa tisti, kojim mora plačevati od obresti. Te krivice se ne da drugače odpraviti, kakor na ta način, da se odpravi njen temelj in da se postavi nasproti sili, ki je krivično lastninsko razmerje ustvarila, silo, ki leži v organizaciji izkoriščane množice.

Vedno pa stvar ni tako enostavna, kakor se nam kaže na tem primeru.

Vzemimo, da bi prenašali seli pošto iz praja v kraj in da bi iznašel kdo med njimi telegraf in telefon in da bi delala sedaj vsa skupina po njegovem navodilu.

Sedaj se bo na osebo in uro neprimerno več naredilo, kot prej. Tisti, ki je dal novo misel, je produktivnost delavne sile čisto spremenil. Če se plača vsed tega za isto delo toliko kot prej, ali pa celo več, ostanejo že ogromni dobički.

Velik del modernih ogromnih dobičkov je tega značaja.

Zato se često trdi, da je Marxov nauk o nadvrednosti napačen.

To sicer, kakor bomo videli, ni res. Vendar je treba, da delavstvo nauk o nadvrednosti pravilno umeva in da zna pomen ene same misli za produktivnost dela pravilno preceniti. Kjer misel produktivnosti dela docela spreminja, tam se je ne sme brez splošne škode izločiti. Samo, da bi podjetnika ne bilo, si misli marsikdo, in nam vsem se mora goditi dobro. Zakaj njemu nosi podjetje ogromno dobička. Ako bi njega ne bilo, bi lahko delavci te dobičke razdelili in morajo na vsak način pridobiti. Taki sklepi pa često niso pravilni. Često je podjetnik sam tisti, ki daje delu svojo idejo in drugo vrednost. Ako bi njegove vodilne misli ne bilo, bi dobila vrednost dela čisto drug značaj. Zato je treba pri socializiranju previdnosti. Vodstvo na noben način ne sme trpeti.

Čeprav pa nam je vse to popolnoma jasno, vendar Marxov nauk ne izgublja ničesar na svoji resničnosti.

Če namreč razmišljamo, ali je to, kar si človek izmisli in iznajde, res sam iznašel, — si moramo priznati, da ne.

Tisoč rok je za takega iznajditelja delalo in mu skrbelo za vsakdanje potrebščine, da se je moral šolati. Tisoč glav je mislilo pred njim in on je morda samo malo dodal.

Čeprav je toraj taka misel plodovitost dela spremenila, vendar ne moremo priznavati, da pripada ves iz tega nastali dobiček posamezniku, ki je novo misel izrekel. Ne posamezniku, ampak vsej družbi, ki dela pod novimi pogoji, mora gospodarski napredek koristiti.

Izmed obeh monopolov, ki donášata rento, je materijelno bogastvo na videz učinkovitejše. A če se oziramo na daljša časovna razdobja, bi se dalo reči morda prej nasprotno. Zakaj vsaka velika bogastva vstvarja organizirano nasilje, moč orožja in armade.

Ta bogastva prihajajo predvsem zato v privatno last, ker izhajata tudi pri organiziranem nasilju enotnost in neposredni načrt od osebnosti.

Osebnost — voditelj — je na videz tisti činitelj, kojemu se imajo zahvaliti za priborjeno bogastvo vsi, ki pri organiziranem nasilju sodelujejo. Zato pripada voditelju nadvrednost — sorazmerno prevelik del skupno priborjenega plena.

Tako nastaja privatno bogastvo.

Ako hočemo to bogastvo omejiti, moramo iti podobno pot. Z organizirano silo, ki je to bogastvo ustvarila, moramo to bogastvo zopet odvzeti. Vojaško silo je treba podrediti socijalistični misli.

V tem obstoja za socializem bistveno različna revolucionarna metoda. Ona vidi, da je težišče gospodarskih bojov v boju za politično moč.

Njeno nasprotje bi bilo evolucijska metoda. Ona dela za izboljšanje gospodarskega položaja, ne da bi se dotaknila obstoječega pravnega reda. Primer za to metodo imamo v združni organizaciji.

(Dalje prih.)

VERA KESLERJEVA:

Rdeči nagelj.

Da bi bila jaz rdeči nagelj,
najbolj rdeč, ki sredi vrta raste.
žarke solnca vse bi nase vjela,
da med brati najbolj bi žarela,
da na vrtu bolj od vseh dehtela.
O, saj kmalu pride prvi maj!
Rada bila bi rdeči cvet,
ki ga v gumbnici bo nosil dragi,
ko bo sredi množice govoril.
Rada poslušala mu na prsih
zvok besede, vse utripe srca —
in ko vse ljudi bo razviharil,
ko bo množica naprej dirjala —
tiho bi na srcu poslušala,
če je skrita misel v njem ostala,

skrita misel, kje zdaj hodi ona.
tajna misel, kaj zdaj ona dela . . .
Tiho bi na srcu poslušala —
če je misel name v njem ostala —
Nagelj rdeč — še bolj bi vsa zardela.

FRAN ALBRECHT:

Mladi Jure.

(Dalje.)

Jure ukrepa, ugiblje, razglablja. Slednjič pa si mora priznati, da je za zdaj zadeva seveda še neizvedljiva. Vrhtega še ni čisto dognano, ako bi Mimica bila kar tako voljna vzeti si ga za moža. Rada ga ima, to je res. »Poljubila bi te«, je rekla, »na usta . . .« Ali poljubila ga ni. In če bi ga poljubila tedaj — (Jure je skril svoj razpaljeni obraz pod odejo) — o, to bi bilo nekaj nezaslišano novega, novo odkritje v njegovem življenju, morda celo tisto skrito, nepoznano. Zakaj čudovit, dušo pretresujoč mora biti poljub! Razodetje neizrekljivega, tajni pečat vseh skrivnosti! Potem gleda človek na svet in življenje kakor z novimi očmi, čisto drugače, nepopisno . . . In poleg vsega Mimica ni več otrok, temveč spričo Jureta odrasla in dozorela žena takorekoč: če bi poljubila njega, o potem bi tudi on ne bil več otrok . . .

Ali Jure ve, da tisto jabolko ne diši najbolje, ki pade človeku, sedečemu pod jablano, samoobsebi v naročje. Ne, človek mora preplezati ograjo, raztrgati si hlače in si razpraskati kožo, opaliti se v koprivah ter se mučiti po deblu navzgor; in tisto jabolko, ki ga odtrga človek, viseče na najvišji veji, tisto je najslajše.

O, Mimica, tvoje lice je slajše od najslajšega jabolka! Kako bi se človek ne potrudil za te, ako je mlademu srcu ta trud najvišja slast in najgloblja blaženost, ko vse v njem hlepi, da bi izlil svoje najboljše in najjačje sile udano tebi pred noge. O, Mimica, ako bi bil štirinajstletni Jure bogat, bi brez obotavljanja ponudil vse svoje zaklade tebi; in vse bi ti dal, kar mu je najdražjega in najsvetejšega v srcu; tako kraljevsko nesebična in razkošno darežljiva je mladost zavoljo tebe, Mimica . . .

Jure ugiblje in ukrepa. In tedaj se domisli nekaj kurioznega, nekaj tako srčno iskrenega in smešno nežnega, kakor se je znal domisliti edino Jure, sanjavec. V neizrekljivi, najtišji radosti drgeta njegovo telo, ko s smehom v srcu premišlja o nje sladkem, dobrem obrazu in o svojem dejanju ter polzi njegova dlan preko raševinaste preproge, ki leži na njej. Stari leseni ptič ječi in škrtja srdito kakor z nevidnimi zobmi, sosed v postelji se drami in godrnja v polsnu . . .

Težko in vedno težje lega mlademu Juretu preko utrujenih vek, sladko in vedno slajše. Že ne čuti več nog, že beži življenje proč, že se izmika trdni prostor pod njim, njegove oči se zapirajo in spet mukoma otvar-

jajo, — široko in stekleno in kakor prestrašene v sladki grozi polsna; okamenel je smehlaj njegovih lic; težko se zapleta njegov jezik, ki jeclja polumljivo iz sanj: »To storim... jutri navsezgodaj... Iz svojega udanega srca, Mimica... Poljubi me... na usta, grlica...« —

— — — — —

Kakor vedno, kadar se je za trdno odločil, se je zjutraj prebudil mladi Jure prvi med vsemi. Gost mrak je bil še v sobi, prvi medli žarki so se vsipali z mrkega jesenskega neba, kakor plašne drobne tipalnice velike božje luči. Jure se je ozrl naokrog po svojih tovariših, ki so še vsi spali, nato se je brez pomišljanja naglo dvignil s postelje, ogrnil si havelok in se z neslišnimi, kakor gazela večšimi koraki izmotal skozi labirint postelj in mladih človeških teles. Tiho je zaprl duri za sabo in stopil na mostovž. Mraz je planil z dvorišča, a Jureta je grelo od neznanega ognja, ko je stal z utripajočim srcem na temačnem mostovžu in napeto prisluškoval pred zaprtimi duri tik študentovske sobe.

Za temi vrati, v tej sobi, strogo ločeni od dijaške izbe, je Mimice deviški stan. Tam notri spi s svojo materjo, staro polgluho majko, morda z rpkó na srcu, bela in sveža kakor zakleta Trnjulčica; nje mlade prsi valove mirno in pokojno, zlat smehlaj ji trepeče na ustnicah.

— Ali bi storil ali ne? razmišlja Jure, stoječ pred vrati. — Vse je tiho, obe še spíte . . . Ah, to se bo čudila Mimica, grlica, to bo gledala! Nič ne ve in ne sluti. Jaz pa se smejim, ah, kako se smejim v svojem srcu — si pravi Jure, dvigajoč s praga pred vrati par malih-majčkenih čevljev, ki so stali tam. Z roko jih vihti po zraku, ogleduje jih radovedno in si zatrjuje, da so tako mali, kakor za ptičjo nožico. In nato jih pogladi z levico, da, poljubil bi jih, ako bi ga ne bilo sram pred seboj . . .

In potem prične Jure čistiti šolne; mehko in nežno se dotika s krtačo usnja, kakor iz strahu, da bi ga ne ranil s surovo kretnjo, ki se toplo in voljno oklepa Mimičine noge. In venomer se upijanja z mislijo, kako se bo Mimica čudila, ko ne bo prav nič slutila, kdo ji je pravzaprav storil to izredno nevsakdanjo uslužnost. In še jezila se bo — o, prav gotovo! — iz same nepotešene radoznalosti. — Če bi ji pač povedal pozneje nekoč? ugiblje Jure in se takoj odloči, da ji ne pove nikoli . . .

Tako sanjari Jure in njegovo srce zveni od neslišne radosti. Ko je delo opravljeno in so šolni izlikani, jih opazuje mladi Jure z večšim razvajenim očesom bodočega umetnika in si mora z zadovoljstvom priznati, da je izborno rešil svojo nalogo ter pristavlja v svojih veselih mislih, da bi pravzaprav lahko postal snažilec čevljev, ako bi mu v življenju vse izpodlételo. Naposled je tudi to opravilo umetnost — modruje globokoumno — tako nekako najnižja najenostavnejša stopnja vstvarjajočega umetnika. Njegov pogled se ne more ločiti od teh šolenčkov, ki se leskečejo s svojim žametno-črnim bleskom, kakor škornji cesarskega dragonca. Tedaj nagne Jure nenadoma glavo in napeto posluhne. Zdi se mu, da čuje iz Mimičine sobe rahel sumljivo-vznemirljiv šum; kakor bi kdo z

drobnimi koraki stopical po golih tleh; tudi besede, kakor nerazločno šepetanje, prihajajo skozi zaprte duri. — Ali se sama s seboj pogovarja? Saj je ne sliši mati . . . se nasmehe Jure. O, zdaj je že skrajni čas! ukrene nato naglo in zgrabi šolen, ki je stal osnažen na klopi; pri tem pa trešči z nogo vanjo, da se je z glasnim ropotom prekupicnila po tlakovanih tleh in skoči srdit vsled svoje nerodnosti, k vratom; in prav v tem trenutku se pojavi mala bela postava Mimice na pragu.

»Kdo pa ropoče tam zunaj? Kdo je?« vprašuje z zaspanim glasom in mežika v poltemo.

In pred njo, kakor okamenel, stoji z odprtimi usti grešnik Jure, zavrt v svoj havelok, v vsaki roki en šolen, kakor zasačen tat prihuljeno in v zadregi brez besed.

»Ali si ti, Jure? Kaj pa motoviliš navsezgodaj tu okrog? Spat se spravi!« pravi Mimica in stopi bližje ter pogleda Juretu v obraz; njen glas je osoren in hud in prav nič lep.

»Pst, pst, saj sem jaz . . .« jo skuša tolažiti Jure. »Samo ne tako glasno. Nič ni. Čevlje sem snažil, pa mi je stol . . .«

»Od kdaj pa snažiš čevlje tako zgodaj? In s takšnim ropotom!« ga prekine Mimica naglo in se ozre krog sebe po tleh. »Kje pa so moji čevlji? Tu na pragu so stali moji šolni.«

— O, ti vražja punca, — pomisli Jure — zdaj je itak vse izgbljeno, zaigrano . . . Zdaj se moram napraviti neumnega, čisto bedastega, topega!

»Vaši čevlji so bili to?« poizveduje Jure z najnedolžnejšim svojim glasom, kot da še nikdar v svojem življenju ni videl njenih šolnov, in se zasmeji s tihim hinavsko-pretkanim glasom. »Kako smešno! Oh, ne zamerite, mislil sem, da so moji . . .«

»Tako?« se razhudi mladenka še bolj in stopi še bližje k Juretu. »Tak si mislil, da so tvoji . . . Ne, prav zares, saj drži moje šolne v rokah!« In njene oči se širijo, širijo in venomer pomežikavajo.

»Da, zmotil sem se«, se smeji Jure, odlagajoč čevlje na tla. »Zamenjal sem jih, ker sem bil ves dremav, pa sem jih kar očistil.«

»Pa si jih očistil! Jaz ti pokažem motiti se in zamenjati čevlje in razgrajati, ko še vsi pošteni ljudje spijo!« se srdi še vedno deklica, a, glej, nenadoma se pojavi dvoje jamic v njenih okroglih licih: dvoje majčkenih milih jamic. In njeno levo oko mežika s čudovito nagilco.

V Juretu zapolje vsa mlada kri. O, kako je lepa, kakor roža v rosi jutranji! Kako stoji pred njim čisto blizu, v svojem belem nočnem krilcu do kolen, s platnenimi šolenčki na golih nogah, srdita in krasna! Jure čuti njen dih in vonj, ves ga je obvel kakor vroč dišeč veter, in njegov štirinajstletni pogled strmi y belo polt njenega nepokritega nežno oblikovanega vratu; na prsi, ki se napol razgaljene ostro in mehko valoveč odražajo od njene bele košuljice, se vprijo njegove oči. O, kako bi jo objel,

kako bi jo prižel nase, tako mehko in voljno in svežo in belo kot je, s takšno nežno strastjo, da bi zastajal njen dih ter bi se smejala in jokala hkrati in bila še srditejša in še krasnejša — da je človek močan, odrasel mož! O, Jure, bodi mož! In nenadoma začuti mladi Jure kot bi se v njegovem srcu prelilo nekaj silnega v nečuvono drznost in pogum.

»Gospodična Mimica, včeraj popoldne ste dejali —« prične z nepojmljivo odločnostjo, toda Mimica zacepeta srdito z ного in ga prekine z nestrpno gesto; temna rdčica je zalila njena lica in vrat.

»Kaj sem dejala, ti nori fant? Nič nisem dejala — zapomni si to! In huda sem nate!«

»Da — dejali ste: na usta . . . Jaz hočem . . .« nadaljuje Jure z isto odločnostjo, a nekaj ga grabi v prsih in v grlu in trga njegove besede.

Oh, kako se je zasmejala grlica okroglolica! Kako srebrno-zvonko, oh, kako neiskreno!

»Tako? Hehehe! . . . Zavoljo tega torej ta komedija s čevlji . . . O, Jure, ti jurčkasti Jure! Takšne neumnosti torej premišljuješ! In jaz sem mislila, da si svetniček in modrijan . . . Zato pa ti pravijo, da si kvartaleri študent. Ne, huda sem nate. Mami bom povedala . . . Oh, ti vitez, kakšna dvorljivost, čevlje znaži svoji gospodični . . . Ne, prav zares, nič se ne smehljaj tako nespametno . . . Huda sem nate.« — In njen glas je strog in nič več ni jamic v njenih licih, ko se nenadoma nagne k njemu, čisto doli k njegovemu ušesu in pravi šepetaje: »Zvečer ob šestih me počakaj. Spodaj za zidom zraven drvarnice na dvorišču. — Jaz ti že navijem uro, ti neumni fant, hahaha . . .« se zasmeji spet glasno in s smehom odrbzi v svojo sobo.

»Dobro: zvečer ob šestih. Zvečer ob šestih za zidom pri drvarnici mi navije uro . . . O, ti grlica sladka!« ponavlja z udušenim smehom Jure, vstopajoč v študentovsko izbo.

Nekaj tovarišev se vzdrami v postelji, dremoten, globok glas petošolca Pavlina vprašuje, s kom se je pričkal zunaj.

»Mimica me je ozmerjala,« odgovarja Jure z razigranim smehom. »Stol sem prevrnil, pa je menila, da se hiša udara. Skoro v lase mi je skočila.«

Splošen smeh sledi njegovemu pojasnilu.

»Kaj nisi imel nobene mokre cunje pri rokah?« poizveduje moško z drobnim glasom prvošolec Svitek, najmlajši med vsemi, ki leži pri oknu v malem koritcu.

»Ne, Svitek, nobene,« pravi Jure resno. »Saj je zares škoda, da nisem vzel tvoje rjuhe s sabo.«

In spet se dviga še bučnejši smeh iz vseh osmero mladih grl. Jure pa leže v postelj in premišlja v svojem vedrem srcu: Zvečer ob šestih — to je dvanaest ur. Dvanaest ur je malo. Dvanaest ur je večnost . . .

Da, dvanaest ur je kratka doba, toda dvanaest ur je večnost nestrpno čakajočemu srcu. To je kruto občutil mladi Jure tisti dan, ko je z utripom

srca štel minute in sekunde in dolge, dolge prazne ure nepokoja ter se je naposled točno ob pol šestih zvečer splazil tih in neopažen iz družbe svojih tovarišev po stopnicah iz drugega nadstropja skozi dolgi nerazsvetljeni hodnik v pritličju na dvorišče, kakor je bilo domenjeno za sestanek.

(Dalje prih.)

DR. MATIJA AMBROŽIČ:

Rahitis.

V drugi polovici prvega leta in v drugem letu življenja napade jako mnogo otrok takozvana angleška bolezen ali rahitis. V poznejši dobi je rahitis redkejša. V nevarnosti so pred vsem otroci onih slojev ki morajo živeti v nehygieničnih, nezračnih in temnih stanovanjih, t. j. posebno otroci delavcev, malih obrtnikov in nižjih uradnikov. V premožnejših rodbinah, ki žive v solnčnih in zračnih stanovanjih, in pa med kmetiškim prebivalstvom, kojega deca je mnogo na zraku in solncu, je ta bolezen redkejši gost, dasi vsled zanikarnosti staršev tudi tu ne popolnoma nepoznan.

Angleška bolezen je posebne vrste kostna bolezen. Kostni otroka, ki ga ta bolezen napade, postanejo neobičajno mehke in ne rastejo nič več tako, kakor bi morale; rade se upogibajo, vkrivljajo se in se pokvečijo. Posledice, ki jih ta bolezen zapusti telesu, so več ali manj krivenčasti udje in upognjen ali celo grbast hrbet.

Upliva pa ta bolezen tudi na celo ostalo telo otrokovo. Slabi otrokovo odporno silo, in je tako vzrok ali pa pospeševalnica mnogoterih boleznih otroške dobe in često posredni vzrok prezgodnje smrti.

Matere, ki morajo vzrejati svojo deco v nezdravih stanovanjih, bodo gotovo rade čitale, če jim na kratko orišem angleško bolezen in njen potek, zlasti če jim opišem možnosti, kako lahko svoje otroke pred to boleznijo čuvajo in kako jim zopet pomagajo do zdravja, če jih je bolezen že napadla.

Včasih se prične bolezen že v prvi polovici prvega leta, pogostejše pa v drugi polovici ali pa v drugem letu. Otrok postane truden, nemiren, žalosten in cmerav. Z glavico rine v blazine in vrta včasih tako sem in tja, da si na zadnjem delu glave odrgne vse lase z glave. Rad se mnogo poti. Otrok začne bolj in bolj bledeti, trebuh se mu pa napihuje, tako da ga radi primerjamo žabjemu. Koža in mišičevje (meso) vene, izgublja svojo naravno prožnost in postaja bolj in bolj ohlapno. To so znaki, ki niso v vsakem primeru dobro izraženi.

Jasnejše pa govore spremembe na kosteh, ki se tudi kmalu prikažejo. Členki za pestjo in v gležnjih postanejo nesorazmerno debeli. To je eden najvažnejših znakov. Črepinja pa postane pri nekaterih otrocih zadaj pod tilnikom tako tenka, ko pergament, tako, da se prožno udaja pod prstom, če pritiskamo nanjo in pri tem se čuti nekako prasketanje. Teme

ostane nenavadno dolgo mehko in pa večja je mečava, nego bi odgovarjalo starosti. Praviloma se mehko teme najpozneje z 1 in pol letom že popolnoma zapre, pri rahitičnem otroku pa ostane mehko včasih še dolgo v tretje leto.

Ker so nožne kosti premehke, se začno otroku ukrivljati noge, če že poizkuša stati ali hoditi; če pa otrok sedi, se mu zgrbi hrbet, ker je hrbtenica premehka, da bi držala telo ravno kvišku. Posebno značilno je za to bolezen, da otroci vsled premehkih kosti in preslabotnih mišic dolgo ne shodijo; otroci pa, ki so bili pred boleznijo že trdno na nogah, pogosto zopet nehajo hoditi. Med boleznijo otroci jako neradi stoje in hodijo, ker jih noge pri takih poizkusih bole. (Praviloma shodi otrok v starosti enega leta.)

Prvi zobki se vsled angleške bolezni lahko znatno zakasne. Zdrav otrok dobi prva dva zobka v šestem ali sedmem mesecu, potem pa sledita vsak mesec po dva. Rahitičen jih pa dobiva prepozno in brez pravega reda, včasih po več mesecev nič, potem pa zopet kar več naenkrat.

Rahitičen otrok ima nagnjenje k vednim katarom dihal, kašlja vsled tega mnogo. Če ga napade pljučnica, mu je smrtnonevarna, ker vsled premehkih reber ne more dovolj krepko dihati in se odkašljati. Večkrat ima rahitičen otrok tudi dolgotrajno drisko, nekateri je pa podvržen otroški božjasti.

Matere boste vprašale, kako bi obvarovale svoje otroke te bolezni. Ne bo to nekaterim lahko. Vendar nemogoče to tudi tistim ni, ki morajo živeti v največji bedi in v najtemnejših brlogih.

Troje je otrokom kot zaščita pred rahitis pred vsem potrebno: pravilna hrana, dober zrak in pa solčna svetloba.

Prvič hrana. — Otroci, ki jih hrani mati na svojih prsih, zbole mnogo poredkeje in ne tako hudo, kakor s kravjim mlekom hranjeni otroci. Med umetno hranjenimi pa zbole rajši tisti, ki jih je mati redoma prenasichala. Najvažnejše je torej dojenje in pa: ne prenasichati! Sama mlečna in močnata hrana ni prava. Najpozneje v devetem ali desetem mesecu mora otrok dobiti že kaj zelenjave, n. pr. fino pasirane prikuhe od špinace, korenja, ohrovt, kake kompote ali sadne sokove, če se pa zgodaj pokaže rahitis, je pa dobro pričeti s takimi priboljški k običajni hrani že v sedmem mesecu.

Drugič dober zrak. — Če je stanovanje še tako tesno in temno, vsaj malo okence ali vrata ima gotovo. Le odpreti jih je treba in svež zrak pride sam v sobo. Eno najboljših in najcenejših zdravil je zrak, ni treba zanj ne recepta, ne apoteke. In ve matere ga ne bi privoščile svojim malim? Vedite, da se neodpustljivo pregrešite pred svojim otrokom, če ga pustite ležati dan na dan v neprezračeni, zaduhli, vlažni, po potu in otroškem scanju smrdeči sobi. Neodpustljivo, ker bo nosil vaš otrok skozi vse življenje v sebi znake bolezni, ki jo ve zakrivite, če mu ne preskrbite dovolj svežega zraka. Opirajte okna pogosto na stežaj, če treba, makar

še vrata in pustite, da izpuhti iz prostorov, kjer bivate s svojimi otroci, usmrajena soparica in pride vanje svež zrak. Seveda ravno na prepihu malega otroka ne smete pustiti in nag naj tudi ne leži po zimi pri odprtem oknu, ali če je dobro zavit in odet, mu bo svež zrak, čeprav je hladan, le koristil. Po zimi ljudje često ne zračijo stanovanja, ker kurijo v peči in mislijo, da bi bila to potrata pri kurjavi. Ali to je zmota. Svež zrak se mnogo bolje razgreje in ostane dalje gorak, nego vlažen zrak neprezračene sobe.

Tretjič solnčna svetloba. — Kdo še ni videl poganjati krompirja ali repe v kleti? Poganjki so bledi, brez prave barve, nikako pravo zelenje se ne more razviti. Enako je s človekom: v temi bledi in hira. Pa naj bi otrok v temni luknji dobro rasel in uspeval?

Dognana resnica je, da so podvrženi angleški bolezni le otroci onih družin, ki jih vedno drže v sobah, dočim je na kmetih, koder že dojenček pogosto pride na svetel dan in na solnce, ta bolezen mnogo manj domača. Seveda, tudi nekateri kmetje se zapirajo v zduhle izbe, tem otroci tudi zbole. Zatorej ven na zrak in na solnce s svojim zarodom, ženske! Solnčni žarki posedujejo čarodejno zdravilno moč, solnce jo razkošno razsiplje po zemlji, ne skrivajte mu svojih otrok v temačne zidine. Nosite jih pogosto ven na solnce in pustite jih zunaj ležati, da jih solnce zdravi in jim dá svojo moč! Pustite jih večkrat tudi čisto nage brcati na svežem zraku in na solncu. Zrak in solnce sta dandanes še vedno zastoj. Tudi iz najzaduhlejših luknje in najzanikarnejše barake vodijo vrata na prosto in na prostem je zdravje doma.

Solnce in zrak nista samo zdravemu otroku varstvo pred angleško boleznijo, nego tudi najuspešnejše zdravilo za bolnega otroka. Le v težjih slučajih je potrebna tudi zdravniška pomoč.

Ker si mnogo otrok tekom angleške bolezni nakoplje krive hrbte in natovori grbe — težka bremena na poti skozi življenje! — je važno, da matere vedo sledeča pravila:

Posteljica rahitečnega otroka mora biti trda in ravna, da se v mehkih blazinah ne krivi hrbet.

Rahitičen otrok naj kolikor mogoče malo sedi, tudi naj ga nikdo ne pestuje sedečega, ker se sede močno upogiba hrbtenica in je nevarnost, da ostane vedno kriva ali grbasta.

Dobro je, če se otroka večkrat položi na trebuh, da si v tej leži krepí mišičevje hrbta in izravnava sam morda upogibajočo se hrbtenico.

Rahitičen otrok se ne sme siliti, da stoji in hodi, da se mu ne skrivenoge.

MARKO STUDEN:

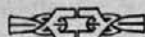
Iz „Bojnih ritmov“.

Jaz nisem odtod. Vse više gorijo
mi sanje v neznane svetove,
objemajo nespočete rodove
s svojo ljubeznijo.
Vse globlje polzijo
v temó neodkritih zemljá,
iz katerih poganja
mogočna reka Bodočnosti.

Jaz sem stopil iz sebe in nisem več jaz.
Prelil sem se v morje — in sam sem morjé,
utonil sem v množici — zdaj govore
iz mene vsi tisti, ki jih še niste čuli, ljudje!

Zdravstvujte mi, bratje, zavrženi, nemi,
ve, sestre izobčene, pozdravljene v bratskem objemi,
vi vsi, ki niste od danes, ki ste pili trpljenje,
kri lili, ihteli in kleli svoj čas,
a znali in zvesto verovali
v svetost Trpljenja pogaženih,
v zmago borilcev poraženih,
vi vsi, ki boste vstali
poveličani!
Vi vsi, neodkriti, najmanjši in najbolj skriti
vseh ljudstev in narodov — jaz verujem v vas:
Vi ste
mogočna reka Bodočnosti.

Mi nismo odtod. Mi smo rušitelji
vsega, kar je: — kar uklepa srcé,
duhá in teló... Zato smo stvaritelji.
Mi smo graditelji
Bodočnosti.

Župnikova reseda.

Svojčas sem poznal v Bokaški vasi župnika, svetega moža, ta se je bil odrekel vsemu posvetnemu, rad je izpolnjeval zapovedi, stanovitno zatajeval svoja poželenja in ni našel veselja drugod, razven v odpovedi. V svojem vrtu je gojil sadna drevesa, sočivje in zdravilna zelišča. Maral pa ni ne vrtnic, ne jasmína. Tako ga je bilo strah lepote, da se je bal celo rož. Samo par koreninic resede je pustil, prizanesel je njeni nedolžni nečimernosti. Zvita stebelca s svojim pohlevnim cvetjem ga niso odvrčevala in niso begala njegovih oči, kadar je pod milim nebom med gredami sočivja prebiral svoj brevir. Sveti mož se od resede ni nadejal nič hudega; prav pogosto je mimgrede odtrgal vršiček in dolgo časa vdihaval njegov vonj. Ta rastlina je čudo skromna, raste sama, če jo le pustiš v miru. Odlomljena vejica požene četvero novih. Tako se je zgodilo s hudičovo pomočjo, da je reseda slednjič pokrila razsežno gredo v župnikovem vrtu. Nadležna je silila na stezo in se oprijemala za haljo vrlega duhovna in ga motila, kadar je šel mimo; po dvajsetkrat se je tako ustavil med uro, ki jo je bil namenil branju ali molitvi. Od pomladi pozno v jesen je bilo župnišče vse polno omamljivega resedinega vonja.

Kako ubog in slaboten je človek! Prav pravijo, da smo vsi po naravi nagnjeni k zlemu. Ta služabnik božji je tako skrbno čuval svoje oči; ampak nosnice je pustil brez obrambe in evo, hudobni duh ga je pograbil za nos. Že je svetí mož vdihaval resedin vonj z dopadanjem in s poželjivostjo, skoraj ga je prevzelo prav tisto pregrešno nagnenje, ki je krivo, da hrepenimo po uživanju vidnih dobrin in ki nas vodi v raznovrstne izkušnje. Od takrat je manje cenil nebesne dišave in vonjave Matere Božje; njegova svetost se je zmanjšala zbog tega in da ga nj doletela nenadoma pomoč, morda bi bil celo zabredel v brezbržnost, njegova duša bi bila sčasoma postala znabiti podobna onim mlačnim dušam, ki jih nebo bruha na plan. Nekdaj, v deželi Tebanski, je odnesel angelj puščavniku zlat kelih, ki je edini še spominjal svetega moža na nečimernost tega sveta. Taka milost je bila dodeljena Bokaškemu župniku. Bela kokoš je razkopala prst, iz katere je poganjala reseda in jo razgrebla tako, da je rastlina poginila. Nihče ne ve, odkod je prišla ta ptica. Jaz sam bi skoraj verjel, da se je angelj, ki je v pustinji vzel kelih smotarju, spremenil v kokoš-belico, zato da je mogel odstraniti oviro, ki je zastavljala krepostnemu duhovnu pot do popolnosti.

Književnost.

Henri Barbusse je danes na Francoskem gotovo najbolj sloveč pisatelj. Njegov roman *Le Feu* opisuje začetne boje svetovnega spopada, ki se ga je avtor udeležil sam, kot prostak. Delo kar mrgoli grozotnih prizorov in izzveni v ostri obsodbi človeškega klanja. Uspeh „Ognja“ je bil tako velikanski, da je poleg njega čisto zatemnel Rostandov „Cyrano“. Natisnil se je v dveh letih v 230 tisoč izvodih; samo nekateri Zolovi spisi so dosegli po dvesto tisoč eksemplarjev, a to šele v 30 letih! Pred dobrim mesecem dni je izšel nov Barbussov roman „Clarté“, nekako nadaljevanje „Ognja“, ki bo v kratkem poslovenjen. Prinašamo neznaten izvleček iz njega.

Ady Endre. Danes, ko se prebujajo Madžarska in trga okove, ki so vezale ta narod kulturno in socialno od pamtveka, ko je diktatura svobodnega proletarijata porazila samosilno in samogoltno gospodstvo magnatov in privilegirancev ter podala roko bratskemu ruskemu proletarijatu, sledeč verno sli iskrene mednarodne ljubezni, ki je poslednji cilj in smisel človeštva na zemlji, ni nezanimivo, ako se spomni „Svoboda“ enega največjih modernih sinov tega sosednjega ljudstva, pred kratkim umrlega pesnika njegovega — Ady Endre-ja. — Ady je največji madžarski lirik in oče revolucije. V svoji mladosti zvest učenec francoske dekadence, lirikov Baudelaire-ja, Verlaine-ja in Rimbaud-a, je študiral v Debreczinu, bil žurnalist v Nagyvaradu in izdal l. 1898. knjigo pesmi, ki so se ostro odražale od vse tedanje madžarske plehke in sentimentalne lirike. Preselil se je kot žurnalist v Budimpešto in odšel nato v Pariz. In tam se je njegova pesem, polna zapadnega artizma, oplojila s humanistično mislijo zapada. „Nove pesmi“ so izzvale revolucijo v madžarski književnosti; polne novega jezika, se v njih zrcali vsa bolečina, sramota in stud celega popačenega naroda. In nato sledi knjiga za knjigo: „Kri in zlato“, „Na vozu Elije“, „Rad bi, da me ljubijo“, — vmes prevodi, kritike, izdajanje moderne revije „Zapad“. — Ko se je vrnil iz Pariza, se je, razočaran v svojih uspehih, bolan na svojem telesu, vrgel vsega v objem množici, tisti brezimni množici, ki je bila v tem „vitežkem“ narodu najbolj bedna in teptana. Njegova pesem se je otesla artizma in dekadence, — Ady je postal velik poet. Ni pel herojev, pel je upor in punt. V jeklo, ki izzvanja trdo silo Michelangelovih bronastih sonetov, je preli svojo socialno pesem, pesem ulice, spev vseh poraženih in nezadovoljnih. S knjigami „Begunec Življenje“ in „Ljubezen samega sebe“ je Ady že duhovni vodja cele sodobne madžarske književnosti. In ko ga je doletelo poslednje razočaranje, ta najstrašnejša preizkušnja svetovne vojne, je Ady, bolan in otožen, prevaran v svoji veri v ulico, povsem izginil iz javnega življenja. Niti ene strofe ni zapel v proslavo te zločinske tragedije, niti ene vrstice v slavo tiste psevdopatriotičnosti, v kateri je odmevala vsa oficijelna Madžarska, žalostni privešek germanske ekspanzivnosti. V svoji besedi, ki je bila najjedkejša kletev in obsodba te največje zablode človeštva, je javno in z neprimernim pogumom oznanjal na čelu mrtvih, da preti Madžarski, pa naj se zgodi karkoli, — neizbežna propast.

In doživel je še to tragično ponižanje poraženega naroda, doživel tudi njegovo vstajenje in poveljanje. Bolan in strn na telesu je prišel poslednjič v Pešto, da je bil priča slavni apoteozi pojoče in vriskajoče ulice... In nato je umrl.